סדר תעניות כיצד פרק שני תענית יז.

מסורת הש"ס

אלא כרשע הסנה. כלומרינן בר"ה (דף טז.) אמרו לפני מלכיות וזכרונות וכו': **וכיובל.** כיום הכפורים של יובל כדתנן התם (דף כו:) שוה היובל לר"ה למקיעה ולברכות כו': **וכשעת מלחמה.** דכתיב (במדבר י) וכי תבואו מלחמה באלכם על הצר הצורר אתכם וגו'. ולא ידענו מנא לה שיתפרים דאומר ברכות ופסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות בשעת מלחמה: **נעקה לאליהו.** על מי שענה את אליהו מותם שומע לעקה וכשמואל שומע תפלה דכתיב ביה תפלה (שמואל א ז) קבצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל בעדכם: **לעקה.** דכתיב (שם טו) ויחר לשמואל ויזעק אל ה' כל הלילה ואיכא למימר במצפה הוה היא לעקה דבתר פרשת קבצו כל ישראל המצפתה כתיב בפרשת [1] נחמתי כי המלכתי את שאול וגו' כך שמעתי: **גבי אליהו.** במעשה דהר הכרמל כתיב תפלה דכתיב ענני ה' ענני דמשמע לשון בקשה ותפלה ולא לשון לעקה ומשני ענני ה' ענני לשון לעקה הוא כך שמעתי: **יונה בחר דוד ושלמה.** דהוה בימי אמציהו בסדר עולם: **דבעי למחסם.** בסוף כל ברכות ברוך מרחם על הארץ ולהכי בעי באותה תתימה דוד ושלמה שהן התפללו על ארץ ישראל [2] כך שמעתי. אי נמי משום דאיכא תקון בית המקדש דהוא עיקר הארץ כך שמעתי: **ברוך משפיל הרמים.** היו אומרים במקום ברוך מרחם שהכניעם במטר שבאו בתשובה: **מכאן אמרו.** מדקתני הכא דאפילו אנשי משמר שלא היו עומדין באותו היום כלל אפילו הכי אסורין לשתות יין: **כהן.** בזמן הזה: **המכיר משמרתו.** היודע מאיזו משמרת הוא מיהוריב או מחת מכ"ד משמרות מידעיה או אחת מאותיו ואחת מאותיו שיודע שמות אחותיו ואחת אחותיו עד יהויריב ויודע איזה יום ואיזה שבת היו עובדים: **קבועין.** שיודע ודאי שביום אב שלו עובד במקדש לפי שהרבה היו מבני אבות הכהנים שלא הוקבעו. שוב אמר לי רבי קבועין שלא נתחלל בית אב שלו ליהיות מגואל מן הכהוה ויודע שראוי בית אב שלו לעבוד: **אסור לשתות יין כל אותו היום.** [א] ותו לא שמא יבנה בית המקדש ותבכר העבודה ויהיה זה לריך לעבוד: **מכיר משמרתו.** שיודע איזה שבת בשנה עובדין: **ואינו יודע מאיזה בית אב.** דעכשיו אינו מכיר באיזה יום בשבת עובדין ויודע שבתי אחותיו קבועין הן דאם אינו אחותיו קבועין לעבוד מותר הוא לשתות יין כל השנה ולא מיישינן שמא יבנה ושמא בית אב שלו יעבדו היום: **רבי אומר אומר אני כהן אסור כו'.** כלומר אי מיישינן לשמא יבנה יהא אסור לעולם אפי' המכיר משמרתו ומשמרת בית אחותיו דמיישינן שמא ישתנה סדר משמרות ושמא יעבדו כולם למנוכת הבית בשת אחת ומשלא זה לריך לעבוד אבל מה אעשה [3] שתקנתו קלקלתו דהוי כמה שנים שלא חזרה ביריה ולקלקה זו תקנתו לשתות יין בהליל ולשמא יבנה לא מיישינן: **כשהן מגוולין.** שלא יהו קומכין על יום אחד מימי שבת ואין מסתפרין בשבת שבעבה: **מספר בכל יום.** מלוה: **מערב שבת לערב שבת.** ולא יהה מלגלח יותר: **ומשמרות מתחדשות.** בכל שבת ושבת ומשמרה שלא רלאתהו עד עכשיו ובאה לרלותו הדבר גלה שתראהו ביופיו: **לא לירבו כלל.** [ב] אלא יסתפרו בכל יום דהכי משמע ופרע דהיינו שלשים לא ישלחו אלא יגלחו: **שלוחי לא משלחי.** הכי משמע פרע שגדלו אינו רשאין לגדל עוד: **אי [אומר] אני כהן זה אסור לשתות יין לעולם.** [ג] איסור דרבנן. וכדאמרין (אצל) [אבל] הקנתו קלקלהו. דה השמרנה כולה בסנהדרין בסוף פרק כהן גדול. פי' כיון שנתקלקלה [ודיעתו] בבית אב שלו הותר. שאפילו אם יבנה הבית אינו משמש עד שישב בית דין של כהונה ויקבעוהו באיזה יום ישמש. לפיכך עכשיו מותר. וכן כל כהן שאינו בר עבודה ביום ידוע מותר. ועל זה אמר אביי. כמאן שתו האידנא כהני חמרא כרבי. מכלל דרבנן סברי כשמעתייהו. ואביי דהוה כהן מבני עלי לא הוה שתי חמרא. דהא אמר רבא לדביתהו דאביי ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא. ונהגו הכהנים לשתות יין עכשיו כרבי. **דבהנים** והלוים אנשי משמר. וישראל אנשי מעמד בשבוע המשמשין בעבודה. אסורין לספר ולכבס. כדי שלא יכנסו למשמרתם מגוולין. כיון שיודעין שאסורין (אף) [אז] מקדימים ומתגנים את עצמן. ובחמישי [ומותרין] לכבס ולספר מפני כבוד השבת. **תנו רבנן מלך מסתפר בכל יום כהן גדול מערב שבת לערב שבת.** הואיל ומשמרות מתחדשות בהם [כהן] הדיוט אחד לשלשים יום. שנאמר וראשם לא יגלחו. יכול לא יגלחו לעולם אלא יגדלו שערם. ת"ל ופרע לא ישלחו לא יתנו אסורין בפרע ראש נמי. שהרי נזירות נוהג בזמן הזה. **דומיא דיין.** ההא איתקש פרע ראש ליין. דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד. לא ישתו כל כהן יגו'. בזמן ביאה. למקדש אסור. דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד.

אלא בראש השנה וביובלות ובשעת מלחמה: על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם כו': תנא יש מחליפין צעקה לאליהו ותפלה לשמואל בשלמא גבי שמואל כתיב ביה תפלה וכתיב ביה צעקה אלא גבי אליהו תפלה כתיב צעקה לא כתיב [1] ענני ה' ענני לשון צעקה היא: על הששית הוא אומר מי שענה את יונה כו' על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד כו': מכדי יונה בתר דוד ושלמה הוה מאי טעמא מקדים ליה ברישא משום דבעי למיחתם מרחם על הארץ תנא משום סומכום אמרו ברוך משפיל הרמים: שלש תעניות הראשונות אנשי משמר מתענין ולא משלימין כו': תנו רבנן [2] מפני מה אמרו אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבואו ויסייעו להם מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה מפני שהן עסוקין תמיד בעבודה [3] מכאן אמרו כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל אותו היום [4] במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל אותה שבת אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל השנה [5] רבי אומר אומר אני אסור לשתות יין לעולם [6] אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו אמר אביי כמאן שתו האידנא כהני חמרא כרבי: אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני בכבוד השבת: מאי טעמא [7] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [8] כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהן מגוולין ת"ר [9] מלך מסתפר בכל יום [10] כהן גדול מערב שבת לערב שבת [11] כהן הדיוט אחת לשלשים יום מלך מסתפר בכל יום מ"ט אמר רבי אבא בר זבדא אמר קרא [12] מלך ביפיו תחזינה עיניך כהן גדול מע"ש לערב שבת מ"ט אמר רב שמואל בר יצחק הואיל ומשמרות מתחדשות כהן הדיוט אחת לשלשים יום מגלן אתיא פרע פרע מנזיר כתיב הכא [13] וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתיב התם [14] קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן שלשים וגזיר גופיה מנלן אמר רב מתנה [15] סתם נזירות שלשים יום מגלן אמר קרא יהיה בגימטריא תלתין הוי א"ל רב פפא לאביי ודילמא ה"ק רחמנא לא לירבו כלל אמר ליה אי הוה כתב לא ישלחו פרע בדקאמרת השתא דכתיב ופרע לא ישלחו פרע ליהוי שלוחי הוא דלא לישלחו אי הכי אפילו האידנא נמי [16] דומיא דשתויי יין מה שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור שלא בזמן ביאה שרי אף הכא נמי והתניא [17] רבי אומר אומר אני כהנים אסורין לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו ואמר אביי כמאן שתו האידנא כהני חמרא

ויודע שבתי אבותיו קבועין לשם אסור לשתות יין וכו'. פירוש לאסור לשתות יין חוץ לסעודתו אבל בסעודתו מותר דיין שבתוך הסעודה אינו משכר:

ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת **מאי טעמא.** פי' מאי טעמא אין הכהנים מותרין להסתפר אלא דווקא בחמישי בשבת כדי שלא יכנסו למשמר כשהן מגוולין פי' ולא יתמיהו עד יום אחד מימי השבוע הבא ויסתפרו קודם שיכנסו למשמרת דאם לא יסתפרו קודם יהיו אסורין כל השבוע הבא עד יום החמישי ומתוך זה שאסרו לספר כל השבוע הבא יסתפרו קודם שיכנסו למשמרתם ולא יהיו מגוולים:

כהן גדול **מסתפר** מע"ש לערב שבת וכהן הדיוט אחד לשלשים יום. פירוש שאינו יכול להשהות יותר והאי דקאמר בסמוך השתא דכתיב פרע לא ישלחו פרע ליהוי פי' פרע ליהוי עד שלשים יום אם ירלה:

לא לירבו כלל. פירוש ואפילו עד ל' יום ובקה דאם כן ג"כ דפרע למה לי [3] וי"ל דשמא ר"ל לא לירבו עד ל' יום אלא יגלח בכ"ע: **שלוחי לא משלחי.** יותר משלשים יום:

מכלל

תורה אור השלם

1. ענני יי ענני וידעו העם הזה כי אתה יי האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית: מלכים א יח לז
2. מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים: ישעיהו לג יז
3. וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו פרע ראשיהם: יחזקאל מד כ
4. כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר ליי קדש יהיה גדל פרע שער ראשו: במדבר ו ה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דבעי למחתם כו' עכ"ל ד"ה (וכך שמעתי) תמ"מ וכ"כ ב"ל דיה טעמא: (ב) ד"ה רבי אומר כו' אבל מה אעשה שתקנתן קלקלתן דהוי כמה שנים שלא חזרה עבודה יקלקלה זו תקנתן: (ג) תוס' ד"ה לא כו' וי"ל ג"כ לפי זה לא נרס מלת כלל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה אסור לשתות יין וכו' ותו לא שמא יבנה כו'. נ"ב פי' מו לא אסור אסור שמא יבנה וכו' ותכבד עבודה דכולי האי לא נזרעו כמ"ש בס"ד בדיה ולשון יודע וכו' ולא מיישינן וכו' עכ"ל ולפיכך אסור הא אותו יום לחוד ולק"מ קושית מהרש"ם ודו"ק. שוב לאחר כן בס"ד: [ב] שם ד"ה לא לירבו כלל אלא יסתפרו בכל יום. נ"ב ל"ש לעפ"ז מה יעשה לקושי' הוס' ד"ה לא לירבו ובייחר יפלא דקוף לשון בס"ד כמו אז כמעט בתיקון בתוספות ומצאתי דברי בס"ד מתרצים תוך כדי דיבור:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

רבינו גרשום

משום דבני למיחתם במרחם על הארץ. דעיקר א"י כימי דוד ושלמה. אנשי משמר מתענין ולא משלימין. מתענין הואיל ואין עצמן עוסקין בקרבנות, ולא משלימין דכיון דמשמר שלהן עוסקין בקרבן היום יו"ט הוא להם. לפיכך אין משלימין. **אנשי בית אב.** שמקריבין קרבן היום, לא היו מתענין כלל. הואיל ועוסקין בקרבן. שלש שנות. שכבר תקפה הגזירה. אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות. הואיל ואין עוסקין בקרבן היום. אנשי בית אב. שעובדין היום, לא ביום ולא בלילה. הואיל דבלילות מקריבין נסי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב. כל כהן שמכיר משמרתו. ויודע מאיזה משמרה הוא, ומשמרת בית אב שלו. שיודע באיזה בית אב הוא, ויודע שבתי אבותיו קבועין. שיודעין באיזה יום עובדין בית אב שלו. **אסור לשתות יין כל אותו היום.** אע"פ שאינו בירושלים, אלא הואיל ויודע שהיום עובדין בית אב שלו ואסורין ביין. הוא נמי אסור. **מכיר משמרתו.** שיודע מאיזה משמרה הוא, ואינו מכיר **משמרת בית אב שלו.** שאינו יודע מאיזה בית אב הוא. ויודע **שבתי אבותיו קבועין.** שיודע שמשמרה שלו קבועין ועובדין בשבת [זו], אבל אינו יודע באיזה יום עובד בית אב שלו. אסור לשתות יין כל השבת. דשמא היום עובד בית אב שלו. ויודע שבתי אבותיו קבועין. שיודע שבית אב שלו עובדין יום אחד בשנה, שהרי כהנים הן [1] ובית המקדש קיים. **רבי אומר אומר אני.** אם היה כהן בזמן [ש]בית"מ קיים שאין מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, היה אסור לשתות יין לעולם. **אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו.** כלומר, חרבן בית"מ שהיא קלקלתם, תקנתם לשתות יין. **כרבי.** דאמר שתקנתו קלקלתו, אבל חכמים אומרים אין מותרין לעולם. **כדי שלא יכנסו למשמרתם בשהן מגוולין.** שכשיודעין שאין יכולין לספר ולכבס במשמרתן, מספרין ומכבסין קודם שיכנסו למשמרתם (כשהן מגוולין). הואיל ומשמרות מתחדשות. שיראו אותו ביפיותו. **ראשם לא יגלחו פרע לא ישלחו.** ראשם לא יגלחו כשמע לא יגלחו כל שערותם לגמרי, ופרע לא ישלחו משמע שלא יגדלו שעריהם. **ודילמא הכי אמרה רחמנא ופרע לא ישלחו דלא ליהוי כלל.** אלא מסתפרין בכל יום. **פרע (להביא) [ליהוי].** שיגדילו שערם כל שהוא, דהיינו לל' יום, שלוחי לא ישלחו יותר מדאי. **אי הכי.** הואיל וילפת פרע פרע מנזיר, **אפילו האידנא נמי.** יהו אסורין בפרע ראש נמי, שהרי נזירות נוהג בזמן הזה. **דומיא דיין.** ההא איתקש פרע ראש ליין, דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מה' מע"ז מלכות מקדש הלכה י סמג עשין קנו:
כג ב ג ד מיי' שם הלכה ז:
כד ה מיי' שם הלכה יב ופ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יא:
כה ו מיי' פ"ב מהלכות מלכים הלכה ה:
כו ז מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' ו:
כז ח מיי' פ"ז מהלכות מע"ז מקדש הלכה יא סמג עשין קנו:
כח ט מיי' פ"ג מה' מיזרח הלכה ז ופ"ז מהלכות מע"ז מקדש הלכה יא סמג (עשין לכ) (לאוין רמג):
כט י מיי' פ"ז מהלכות מע"ז מקדש הל' י:

רבינו חננאל

על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה כו'. בשניה מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף כו'. על השלישית מי שענה את יהושע בגלגל (כו'). ברביעית מי שענה את שמואל במצפה (כו'). בחמישית מי שענה את אליהו בהר הכרמל כו'. על הששית מי שענה את יונה במעי הדגה (כו') על השביעית מי שענה לדוד ושלמה בני בירושלים. תנא יש מחליפין צעקה לאליהו. והוחמין בברכה החמישית ברוך שומע צעקה. וכברכה רביעית שהיא מי שענה את שמואל הוחמים ברוך שומע תפלה. ואסיקנא ענני ה' ענני דכתיב ביה באליהו לשון צעקה הוא. ואמאי חתים לדוד ושלמה בנו בסוף. והלא אינהו קרימי ליונה. משום דבעי למחתם ברוך מרחם על הארץ. תנא סומכוס אומר בשביעית הוא אומר ברוך משפיל רמים. **מתני'.** שלש תעניות הראשונות אנשי משמר כו'. פי' הכהנים היו חלוקין כ"ד חלקים. משמש שבוע ומתחלף. יוצא זה ונכנס אחר. ואותו החלק המשמש שבוע נקרא משמר. וכל המשמר היו חולקין שבע חלקים, כל אחד משמש יומו ויצא, ונכנס אחר משמש למחר, ונקרא חלק שהוא אחד משבעה במשמר בית אב. וכך הוא מפורש בתוספתא, משמר שיש בו ד' בתי אבות או ד' בתי אבות או ג' או ב', משמר שיש בו ד' בתי אבות, ג' כהן מקריבין כל אחד שני ימים, והרביעי מקריב יום אחד, ומשמר שיש בו ה' בתי אבות כו', משמר שיש בו ד' בתי אבות כל אחד (משמר) [משמש] יומו, [וכן] כל אחד ואחד. ועל זה הסדר שנו בחיצונה אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים, שמא יודמנו אנן[שי] היום ובחים הרבה, וחכבד העבודה על אנשי (בתי דין) בית אב, ויסייעו אותם. אבל אנשי בית אב אסורין לשתות יין, בין ביום ובין בלילה, מפני שהן הדיירין בעבודה. ויש באלו כ"ד משמרות שהפילה גורלות, מי שעלה גורלו ביום ראשון, [1] נקבע במשמרתו להיות הוא משמש ביום ראשון לעולם. ומי שנקבע ביום שני כמוהו. כגון שהיא משמרת יהוריב. בתחלת ניסן בית אב פלוני באחד בשבת, בית אב פלוני בשני בשבת, וכן כולן, ולפיכך אמרו (המכיר) משמרתו באיזה חדש ובאיזה שבוע ומנו, ובית אב שלו באיזה היום מן השבוע ומנו, והוא מן הקבועים לעולם, אסור לשתות יין בו ביום. מאי טעמא אמרינן שמא יבנה הבית יהיה שהרי ואינו יודע מאיזה בית אב הוא. ויודע **שבתי אבותיו** קבועין. שיודע שמשמרה שלו קבועין ועובדין בשבת [זו], אבל אינו יודע באיזה יום עובד בית אב שלו. אסור לשתות יין כל השבת. דשמא היום עובד בית אב שלו. ויודע שבתי אבותיו קבועין. שיודע שבית אב שלו עובדין יום אחד בשנה, שהרי כהנים הן [2] ובית המקדש קיים. **רבי אומר אומר אני.** אם היה כהן בזמן [ש]בית"מ קיים שאין מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, היה אסור לשתות יין לעולם. **אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו.** כלומר, חרבן בית"מ שהיא קלקלתם, תקנתם לשתות יין. **כרבי.** דאמר שתקנתו קלקלתו, אבל חכמים אומרים אין מותרין לעולם. **כדי שלא יכנסו למשמרתם בשהן מגוולין.** כשיודעין שאין יכולין לספר ולכבס במשמרתן, מספרין ומכבסין קודם שיכנסו למשמרתם (כשהן מגוולין). הואיל ומשמרות מתחדשות. שיראו אותו ביפיותו. **ראשם לא יגלחו פרע לא ישלחו.** ראשם לא יגלחו כשמע לא יגלחו כל שעריהם לגמרי, ופרע לא ישלחו משמע שלא יגדלו שעריהם. **ודילמא הכי אמרה רחמנא ופרע לא ישלחו דלא ליהוי כלל.** אלא מסתפרין בכל יום. **פרע (להביא) [ליהוי].** שיגדילו שערם כל שהוא, דהיינו לל' יום, שלוחי לא ישלחו יותר מדאי. **אי הכי.** הואיל וילפת פרע פרע מנזיר, **אפילו האידנא נמי.** יהו אסורין בפרע ראש נמי, שהרי נזירות נוהג בזמן הזה. **דומיא דיין.** ההא איתקש פרע ראש ליין, דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com